

ly mezi muži a ženami ve společnostech tíhnuoucích k maskulinitě, kde asertivita a průbojnost jsou velice důležité, jsou větší než v femininních společnostech, kde je kladem větší důraz na skromnost a soucit. Jinými slovy, podle Geerta Hofstedeho, jak muži tak ženy v maskulinních společnostech jsou maskulinnější než jejich protějšky ve femininních společnostech a rozdíl mezi muži a ženami ve stupni maskulinity je velký. V femininních společnostech jak muži tak ženy mají spíše femininní hodnoty přičemž rozdíly mezi muži a ženami ve stupni femininity jsou malé.

2. Dimenze vyhýbaní se nejistotě (v originále uncertainty avoidance) zachycuje stupeň tolerance neznámého, nebo jinými slovy to, nakolik členové dané společnosti jsou schopni tolerovat nepředvídatelné situace a nepředvídatelnou budoucnost. Malá tolerance neznámého se mimo jiného projevuje zvýšeným stupněm stresu a úzkosti ve společnosti a zvýšenou potřebou psaných a nepsaných pravidel jelikož pravidla snižují nejistotu v interakcích s jinými lidmi. V autoritativních společnostech se malá tolerance neznámého může projevat ve velké potřebě silného vůdce, jelikož právě on (ne pravidla) může zaručit řád ve společnosti a světlu budoucnost. Ve společnostech, kde je schopnost tolerovat neznáme velké, se projevuje tendence řešit situace podle aktuálního stavu věci a ne podle předem předepsaných pravidel. Pravidel je relativně málo.

3. Dimenze dlouhodobé vs. krátkodobé orientace zachycuje schopnost a ochotu plánovat vzdálenou budoucnost. Tato dimenze byla nalezena ve srovnání hodnotových orientací obyvatel evropských zemí a Číny jelikož Evropane většinou tuto dimenzi nepovažují za podstatnou.

Pro dimenze je charakteristické, že ve větší skupině lidí existence jedinců chovajících se podle modelů, navzájem se velmi vzdálených (například podle velké vzdálenosti moci a malé vzdálenosti moci) velmi pravděpodobně povede ke konfliktům, nebo k jednání, které není z hlediska úspěšnosti jedince optimální. Například, když se setkají podřízený s velkou vzdáleností moci a nadřízený s malou vzdáleností moci, je velmi pravděpodobné, že nadřízený bude vnímat podřízeného jako člověka bez vlastní iniciativy a vůle. Na straně druhé pokud se sejdou nadřízený s velkou vzdáleností moci a podřízený s malou vzdáleností moci, je velmi pravděpodobné, že podřízený bude vnímán jako drzý, neposlušný a nespolehlivý.

Nejviditelnější jsou rozdíly mezi modely chování obvykle v jednotlivých zemích při setkávání kultur, která jsou v poslední době čím dál častější. Autoři věnují tomuto problému třetí část své knihy. Druhá část knihy se zabývá kulturami v organizacích a rozdíly mezi kulturami jak podle typu organizace tak podle země, ve které organizace působí.

Kromě popisu jednotlivých dimenzí autoři publikují i skóre jednotlivých zemí na pěti-dimenzionální škále. Tato data jsou snad nejvíce diskutabilní částí knihy jelikož na straně jedné poskytují možnost statistického srovnání zemí a vyvozování vztahů mezi kulturou a jinými sociálními, ekonomickými nebo antropologickými jevy, na straně druhé velice zjednodušují kulturní interakce v jednotlivých zemích. Zde uvedu jen několik výhrad k těmto datům a jejich použití.

Nejčastěji uváděné výhrady ke kulturním indexům jsou následující:

1. Za hranice jednotlivých kulturních

oblastí jsou považovány geografické hranice jednotlivých zemí, což implicitně předpokládá, že občané jednotlivých zemí jsou kulturně vzato homogenní. To ale, jak víme z běžného života, není pravda – například v České republice existuje řada minorit kulturně odlišných od majoritní populace. Protiargumentem je, že kulturní vzorce, které jsou charakteristické pro danou zem, představují informaci o typických hodnotách nebo typickém způsobu jednání většiny obyvatel. Prakticky to znamená, že náhodně vybraný reprezentant dané země bude jednat určitým způsobem s jistou pravděpodobností, menší, než 100 %.

2. Každý člověk je jiný. Nelze házet všechny lidi do jednoho pytle. Zde je protiargumentem to, že kulturní vzorce podchycují jen to, co je lidem společné, a nechávají dost prostoru pro individuální zvláštnosti jednotlivců.

3. Kultura společnosti se může měnit. To, co platilo za našich babiček, už neplatí. Studie ukazují, že i když se vnější projevy mohou měnit, základní hodnoty společnosti jsou stále v poměrně dlouhém časovém horizontu (Geert Hofstede uvádí, že rozdíly mezi jednotlivými kulturami lze vystopovat i do doby před 2000 lety).

Knihu mohu velmi doporučit pro každého, kdo se zabývá odlišnostmi mezi jednotlivými kulturami nebo se pohybuje v multikulturním prostředí.

Inna Čábelková

Pierre Clastres: KRONIKA INDIÁNŮ GUAYAKÍ, z francouzského originálu *Chronique des indiens Guayaki* přeložil J. Vacek, Argo, Praha, 2003

Knihy francouzského antropologa, která svého autora už před víc než 30 lety proslavila, je konečně k dispozici i v češtině, ve velmi pěkném překladu Jindřicha Vacka. Škoda, že v knize chybí fotografie (na něž se text jednou odvolává) i mapa; to by se u etnografických publikací stát nemělo. Clastres se dostal do Paraguaye v roce 1963, právě v době, kdy se poslední zbytky pralesních indiánů začaly stěhovat do rezervací. Mezi poslední patřili obávaní Guayakiové, *Achéové gatu* čili „dobří Achéové“, jak si sami říkají. Autor tedy mohl ještě zažít a pozorovat jejich „přírodní“, lovecký život v pralese, i jeho doznívání pod tlakem civilizace. Byl na to dobře vybaven: znal domorodé jazyky i staré zprávy misiónářů, ale hlavně se na setkání s „lidmi doby kamenné“ (str. 50) nesmírně těšil.

Knihy začíná kouzelným vylíčením porodu uprostřed pralesa, událostí mezi Achéi spíše vzácnou, kde se autorovi podařilo tuto náladu nadšeného očekávání přenést i na čtenáře. Atmosféra tiché noci, neobyčejně výmluvný rituál „přijetí“, kdy dítě dopadlé na zem musí zvednout muž, jakýsi kmotr, i výklad mýtu, který si Achéové o svém původu vyprávějí, je skutečně brilantní ukázka etnografické práce. I v dalších kapitolách se před čtenářem odvíjí běžný život pralesních lovců – v podstatě tak, jak to známe z učebnic, jenže v neuvěřitelně plastické konkrétnosti.

Našince pochopitelně překvapí úsilí, které Achéové věnují tomu, aby se co nej-

ostřeji odlišili a oddělili od zvířat: tvarování hlavičky novorozence, zdobení, vytrhávání chlupů, tetování. Že kultura začíná právě tímhle, to si člověk jinde neuvědomí. Také role muže a ženy je určena velmi prostě: muž chodí s lukem, žena s košíkem; obojí si musí vlastnoručně vyrobit. A že se v kmeni vyskytne homosexuál, kterému se lov nedaří, a tak nemá ani ženu a chodí s košíkem, na tom Achéům nepřipadá nic mimořádného. Lovecká obživa je i v pralese velmi namáhavá a překerní, takže se kmen rozchází po malých skupinách, které během sezóny nachodí stovky kilometrů a přespávají v přístřešcích z listí.

Achéové mají velice rádi děti; do tří let je matka nosí na zádech a ani potom jim nic neodepře – ale mají jich málo. Tak do počátečního nadšení mladého etnografa začínají pronikat otazníky. Ano, běloši jim je unášeli, ale proč je tak málo děvčátek a žen? Teprve zde se dozvídáme, že s lidskými životy je to u Achéů jinak. Rambiangu zabil blesk maličkého synovce. Nemůže se s tím smířit a „zlo se dalo do pohybu“ (str. 156). Sedí celou noc u ohně a zpívá monotónní zpěv o tom, komu zabije chlapce. Ráno se to stane a „nikdo za nic nemůže“. Totéž udělá o pár dní později Japugi. Jednou mu dívka ráno ještě uteče, ale podruhé ji uhodí lukem do hlavy a zabije. Všichni, i rodiče to věděli, a přece se to stalo. Myslíte, že bude následovat pomsta? Kdepak. Matka zabitě musí vraha umýt, aby se zbavil poskvrnění krví, a život jde dál. Chimbegi pomstí zabitého příbuzného tak, že pobije všechny jeho dcery.

Tohle všechno Clastres znal už ze zpráv misionářů ze 17. století, které se mu krok za krokem potvrzovaly, až na jedinou věc: kanibalismus. Ten Achéové rozhořčeně odmítali, až mu to jedna stará žena

sama vyklopí, a jeho informátor Tokangi se přizná. A proč to dělají? Protože lidské maso je dobré. Na duchy a na mrtvé si člověk musí dávat neustále pozor. Jsou Istiví a zákeřní a někteří se tam, na onom světě, cítí osamělí, a tak se snaží odvést si živé k sobě. Proto se jim člověk musí vyhýbat a nenechávat za sebou stopy, podle kterých by ho mohli najít. Mezi ty nejhorší duchy patří Nebeský had, který působí zatmění a občas se nechává spatřit v podobě duhy. Pak musí muži nasadit všechny své síly, aby hada zahnali.

Kultura žije z toho, že je oddělená. Dokud je oddělená, nemá alternativu a žije z té neotřesitelné důvěry, že všechno je dobře tak, jak nás to předkové naučili – a jinak to být ani nemůže. Achéové mají své území a o svých vzdálených – a blízce příbuzných – sousedech vědí jen to, že jsou nepřátelé, „zlí Achéové“. Proto na jejich území nikdy nevkróčí. Naopak do jejich území se tlačí „běloši“, to jest paraguayští mišenci, kteří se tu usazují, mají políčka, psy, dobytek. Krávu čili „krásné rohy“ a hlavně koně, „krásné zvíře“ indiáni bezmezně obdivují – a sem tam nějakého zkusí ulovit. Následuje trestná výprava se psy. Konečně v šedesátých letech se objeví místní člověk, který chce indiánům pomoci a zřídí pro ně stanici. Teprve u tohoto správce, kam se čím dál tím častěji uchylují pro potravu, se Achéové sejdou se svými nepřáteli. Kultura, která je oddělovala na život a na smrt, totiž už také přestává působit: mladá dívka se odmítne nechat tetovat, a kmen se s tím mlčky smíří. Ještě jednou se všichni Achéové sejdou slavit svátek medu, ale všichni už vědí, že je to naposledy.

Nádherné, i když trochu smutné čtení.

Jan Sokol

Mistr Zhuang: SEBRANÉ SPISY, přeložil Oldřich Král, Lásenice: Maxima, 2006

S dílem Mistra *Zhuanga* (v dřívějším, počeštělém přepisu *Čuanga*) se český čtenář mohl seznámit díky starším překladům profesora Krále, avšak teprve nyní je k dispozici úplný překlad všech textů připisovaných tomuto originálnímu čínskému mysliteli. Soubor sjednocuje texty různého stupně autenticity, z nichž ty nejautentičtější jsou shrnuty do tzv. „Vnitřních kapitol“, u kterých lze s největší pravděpodobností usuzovat na *Zhuangovo* autorství. Zbylé dvě části tzv. „Vnějších“ a „Různých kapitol“ představují ozvuky, parafráze a dále rozvíjené motivy inspirované tím „autentickým“ Mistrem *Zhuangem* a hlásící se k jeho myslitelskému odkazu. Jako ve všech svých překladech a výkladových pracích z posledních let, snaží se profesor Král i v tomto svém počínu o důsledné zavedení celosvětové normy přepisu čínských jmen a slov *pin-yin*, protože pokaždé argumentuje velice sugestivně a přesvědčivě: „Praktikováním dnes jediného legitimního zápisu čínských slov respektujeme čínskou kulturní identitu a současně stvrzujeme i kulturní identitu vlastní. Patří k české gramotnosti psát Shakespeara a nikoliv Šejkspír, psát Don Quijote de la Macha, nikoli Don Kichot de la Manča, Don Juan, nikoli Don Chuan. Považujeme to za samozřejmé minimum české literární vzdělanosti i za tu cenu, že ne všichni řeknou ta ‚cizí‘ slova vždycky správně. Z principu musí totéž platit i pro ty ‚exotické‘ jazyky, jež přešly na hláskové písmo, naši latinku. Setrvačné úlevy z gramotnosti jsou neomluvitelné.“ – Co

se však závěrečné věty týče, měl by se pan profesor zaměřit na své užívání interpunkce, které je v celém překladu naprosto frapantní až tristní, což v případě renomovaného filologa působí groteskně až trapně. Anebo to je snad další důkaz toho, co jsem napsal v jiné recenzi: že slavným profesorem projde téměř všechno.

Dílo Mistra *Zhuanga* se nikdy nestalo kodifikovanou naukou, jež by byla ideologií nějaké školy po způsobu konfucianů či moistů (dříve mohisté), anebo i samotných taoistů. *Přesto* (anebo *právě proto*?) se stalo trvalou a všudypřítomnou inspirací čínské imaginace a kreativity, nelze si bez něho představit klasickou čínskou poezii reprezentovanou nejznámější básníky *Du Fuem* (dříve Tu Fu), *Li Boem* (dříve Li Po), *Tao Yuanmingem* (dříve Tchao Yüan-ming), ale ani teoretické spisy k umění malby a kaligrafie. Otevřenost myšlenek se odrazilo i v otevření textového korpusu, který obsahuje texty parabolické, alegorické, didaktické, synkretické, ale i zcela banální, nebo naopak pozoruhodně „odborné“ (např. „jazykovědná“ kapitola XXVII *Paraboly*, str. 350–354) a obsahově zásadní, jako je např. závěrečná kapitola XXXIII *Podnebesí* (str. 407–417), jež přináší neocenitelný historický přehled (s výjimkou konfucianů) všech filosofických škol. Konfuciani nebyli do přehledu zahrnuti pravděpodobně proto, že téměř celý textový korpus je jednou velkou polemikou s učením Mistra *Kong Qiu* neboli Konfucia. Jím prosazované ideály humanity a spravedlnosti pranýřuje Mistr *Zhuang* a jím inspirovaní následovníci jako porušení a zvrácení přirozenosti – a to jak lidské, tak celkové. Oproti tomu „*zhuangovci*“ postulují princip tlumočený jako „nezasahování“, který se rovněž obje-